

Sándor István:

Válasz Dr. Kecskés László, Dr. Miskolczi Bodnár Péter és Dr. Sárközy Tamás opponensi véleményére

Mindenekelőtt szeretném megköszönni az opponenseknek, hogy elvállalták a dolgozatom bírálói tisztségét. Hálás vagyok nekik azért, hogy a dolgozatról több helyen is elismerőleg nyilatkoztak és természetesen azért is, hogy a mű hiányosságaira, hibáira felhívták a figyelmemet.

Az opponensi véleményekben a dolgozattal kapcsolatban megfogalmazott kritikai észrevételekre nem külön-külön, hanem egyben szeretnék válaszolni. Ezt a választásomat elsősorban azzal kívánom indokolni, hogy az egyes véleményekben megfogalmazott kritikák több helyen is találkoznak. A válaszaimat az általános problémáktól az egyes konkrét kérdések felé haladva gyűjtöttem össze az alábbiak szerint.

1. A kutatás céljának megalapozottsága

Dr. Kecskés László professzor úr arra vonatkozóan fejezi ki aggályát, hogy a vagyonvédelem jogi eszközeinek nemzetileg és nemzetközileg tördelt anyagai jelenleg olyan fejlődési állapotban vannak-e, hogy azokat tényleg érdemes-e szisztematikusan jogösszehasonlításnak alávetni. Megítélése szerint a tudomány számára talán még nem túlságosan fontos ez a kérdéskör.¹ Szeretném előrebecsíteni, hogy a dolgozatom kutatási témájának ilyen megközelítésű feldolgozására tudomásom szerint még nem került sor, ezért teljes mértékben indokolt Dr. Kecskés László professzor úr felvetése.

A trusttal kapcsolatos eddigi kutatásokat több különböző korszakra oszthatjuk. Az angolszász szakirodalomban a trust szabályainak dogmatikai elemzése, így különösen a trust gyakorlati alkalmazásának lehetséges esetei, a kedvezményezetti jogok megítélése, a vagyonkezelő felelőssége áll általában a vizsgáldások középpontjában. Ha a jogösszehasonlítás szempontjából nézzük, akkor azt tapasztalhatjuk, hogy az angolszász trust és egyes civiljogi jogintézmények általános összevetésével foglalkozó szakirodalmi művek már a 20. század első felében napvilágot láttak. Elhíresült és sokszor idézett Otto von Gierke mondata, amelyben akként fordult Sir Frederick William Maitland-hez, hogy „én nem értem a maguk trustját”.² Ebben az időszakban az uralkodó megközelítés az volt, hogy az angolszász és a kontinentális európai jogrendszerek közötti gyökeres és áthidalhatatlannak tűnő különbség egyik meghatározó oka éppen a trust intézménye. Ezt elsősorban arra alapozták, hogy az angol jogban ún. „kettős tulajdonjog” áll fenn a vagyonkezelő *common law* szerinti és a kedvezményezett *equity*-n nyugvó jogai miatt. Azonban már ebben az időszakban ismertek olyan vélemények, hogy a trust adaptációja civiljogi környezetben sem elképzelhetetlen. A teljesség igénye nélkül szeretnék utalni Ricardo Joaquin Alfaro-ra, aki 1919-ben arra mutatott rá, hogy a római jogi alapokon nyugvó és az angolszász jogrendszer között fennálló

¹ Kecskés László opponensi véleménye. 10.

² Frederick W. Maitland: *Equity: A Course of Lectures*. Cambridge University Press, Cambridge, 1936. 23.

különbségek nem olyan nagyok, mint amilyeneknek elsőre látszanak, így Panamában, Mexikóban és Puerto Ricóban a *fideicomiso* elnevezéssel létrehozott jogszabályi struktúra megfeleltethető az angolszász trustnak.³ Pierre Lepaulle – miután számos hasonló civiljogi jogintézménnyel összehasonlította a trustot – arra a következtetésre jutott, hogy a trust hasonmása a civiljogi jogrendszerekben a *fiducia*.⁴

A trust civiljogi jogrendszerekbe történő átvételével kapcsolatos jogösszehasonlító kutatások reflektorfénybe kerülése a 20. század második felére tehető. A jelentős mennyiségű szakirodalomból itt most csak az alábbiakra szeretnék utalni. A magyar származású Vera Bolgár szerint a trust átvételének elsődleges akadálya a tulajdon oszthatatlansága, másodlagosan pedig a dologi jogok numerus claususa a civiljogban.⁵ Bolgár szerint azonban a dologi jogok zártkörűségének és típuskötöttségének elve nem kellene, hogy akadályát képezze a trust átvételének civiljogi jogrendszerekben. Közel ötven évvel később pedig David Hayton már egyértelműen azt a véleményt fogalmazza meg, hogy lehetőség van a trust civiljogi jogrendszerekben történő bevezetésére. A 21. század elején szerinte a kérdés már nem az adaptáció lehetősége, hanem annak vizsgálata, hogy a trust egy szelídítetlen, rakoncátlan vadlóhoz hasonló-e, amelyet a civiljogi jogrendszerekben szabadon engednek a hitelezők, házastársak, örökösök, adóhatóságok és a pénzmosás ellen nyomozó rendőrök markából.⁶ Tony Honoré még markánsabban érvel, szerinte nem csak az equity anyagának átvétele nem szükséges, de az sem elengedhetetlen a trust bevezetése tekintetében, hogy a vagyongekezelő legyen a kezelt vagyon tulajdonosa. Megítélése szerint elegendő az, hogy a vagyongekezelő felügyelete, irányítása alatt tarthassa és így kezelhesse vagyont, ehhez nem feltétlenül szükséges tulajdonjoggal rendelkeznie. A kezelt vagyon tulajdonosa lehet a vagyongekezelő, de lehet a kedvezményezett, vagy egy gazdasági társaság is, illetve a vagyon akár tulajdonos nélkül maradhat.⁷ Megjegyzem, hogy az 1985. évi Hágai Nemzetközi Magánjogi Egyezmény is már kifejezetten ezen az alapon nyugszik, csak a vagyongekezelő ellenőrzését, irányítását követeli meg a kezelt vagyon felett az adott jogi konstrukció trustként való elismeréséhez.⁸ Kifejezetten úttörő jelentőségű volt Henry Hansmann és Ugo Mattei álláspontja, miszerint a trust vagy annak valamilyen módosított konstrukciójának az átvétele tekintetében érdemes funkcionális megközelítést alkalmazni, így a jogviszony egyes elemeit lebontva a trust meghatározó jegyeit kell vizsgálni az átvétel érdekében. Amennyiben a trust főbb meghatározó elemei (pl. a vagyonekülönítés, a nyomon követés, a vagyongekezelő tisztsége, a kedvezményezett jogai stb.) kialakíthatók, úgy az adott jogintézmény a trustnak feleltethető meg.⁹

A 21. század elejére a szakirodalomban kialakult vezető álláspontok alapján a trust jogösszehasonlító tárgyú kutatásának már nem az a célja, hogy a trust funkcióit betöltő jogintézmény kialakítására lehetőség van-e civiljogi jogrendszerekben. A szakirodalmi álláspontokból – melyekből a terjedelmi keretekre tekintettel csak néhány meghatározó jelentőségűt említettem – látható, hogy a trust civiljogba való átvétele kifejezetten a funkcionalitáson alapul, vagyis nem feltétlenül igényli a common law és az equity szerinti

³ Leyes Expedidas por la Asamblea Nacional de Panama 1924-25 161 (sobre institucion de fideicomiso).

⁴ Pierre Lepaulle: *Traité théorique et pratique des trusts en droit interne, en droit fiscal et en droit international*. Rousseau & Cie., Paris, 1932. 12.

⁵ Vera Bolgár: *Why No Trusts in the Civil Law?* The American Journal of Comparative Law 2 (1953). 204.

⁶ David Hayton: *English Trusts and Their Commercial Counterparts in Continental Europe*. In: David Hayton (ed.): *Extending the Boundaries of Trusts and Similar Ring-Fenced Funds*. Kluwer Law International, The Hague, 2002. 25.

⁷ Tony Honoré: *Trusts: The Inessentials*. In: Joshua Getzler (ed.): *Rationalizing Property, Equity and Trusts*. Essays in Honour of Edward Burn. Oxford University Press, Oxford, 2003. 5skk.

⁸ Convention on the Law Applicable to Trusts and On Their Recognition, Art. 2.

⁹ Henry Hansmann – Ugo Mattei: *The Functions of Trust Law: A Comparative Legal and Economic Analysis*. New York University Law Review 73 (1998). 435.

kettős tulajdon jelenlétét. Megjegyzem, hogy míg a civiljogi kutatók ezt a „kettős tulajdont” tekintették az átvétel legfőbb akadályának, addig egyes angol jogászok, pl. Paul Matthews professzor aziránt érvel, hogy a kedvezményezett joga nem is tulajdonjog, sokkal inkább csak a vagyongazdálkodó vagyont kezelő vagyont, és az ahhoz kapcsolódó kötelezettségek valójában a saját személyes kötelezettségei. Ebből eredően a kedvezményezettet jogosultnak, jogok hordozójának (*right-holder*) és nem tulajdonosnak kell tekinteni.¹⁰ Lionel Smith québeci jogászprofesszor véleménye is hasonló, aki kifejezetten tévesnek ítéli meg az *equitable ownership* vagy *equitable title* kifejezések használatát, mivel ezek szerinte nem léteznek. Álláspontja szerint kizárólag a vagyongazdálkodó áll fenn tulajdonjoga, illetve egyéb joga a kezelt vagyonton, a kedvezményezettnek nem a kezelt vagyont vannak jogai, hanem a jogai csak közvetetten, a vagyongazdálkodó jogain keresztül érvényesíthetők.¹¹ A kedvezményezett jogai tehát a vagyongazdálkodó a kezelt vagyont fennálló jogain fennálló jogok.

A 20. század végére a nemzetközi szakirodalomban egyre gyakrabban a trustról, mint a tágabb értelemben vett trustról olvashatunk, legyen az akár a Kínai Népköztársaságban, Japánban, a Dél-afrikai Köztársaságban, Argentínában, vagy Magyarországon. Vagyis napjainkra eljutottunk odáig, hogy a trustnak funkcionálisan megfelelő jogszabályi előírások kiküszöbölték az angolszász „kettős tulajdonjogi helyzet” – az egyes angolszász jogászok által is megkérdőjelezett valóságán alapuló – létjogosultságát és akadályát a trusthoz hasonló jogintézmények trustként való elismerése kapcsán.

Az egyre több országban trustnak megfelelő jogintézmények kialakítására irányuló jogalkotási folyamat alapján a 21. század elejétől kezdve a kutatások is új irányokat vettek. Előtérbe került annak vizsgálata, hogy a civiljogi és vegyes jogrendszerekben kialakított vagyongazdálkodási konstrukciók mennyiben hasonlítanak és térnek el egymástól, és ennek milyen okai vannak.¹² Másrészt a trustok szabályozásában milyen új elemek jelentek meg az elmúlt évtizedekben és ezeket milyen gazdasági, társadalmi igények alakították ki. Ezen a téren a nemzetközi trust rezsimek megoldásai is számot tartanak az elemzésre,¹³ és ebbe a tendenciába illeszkedhet az először angolszász jogterületen kialakított vagyontvédelmi trustok civiljogi megfeleltetése is. A trustoknak a jogösszehasonlítás igényével fellépő vizsgálatára a nemzetközi szakirodalomban napjainkban egyre több tanulmány készült, ezek azonban csak általánosságban, a trust és a hasonló civiljogi intézmények főbb dogmatikai eltéréseinek bemutatására irányulnak.

A kérdés tehát mára már nem az, hogy lehet-e civiljogi vagy vegyes jogi jogrendszerben a trustnak megfelelő jogintézményt kialakítani, hanem – határozott véleményem szerint – sokkal inkább az, hogy ezek az intézmények betölthetik és betöltik-e azt a funkciót, amit a trust. Ennek a kérdésnek a megválaszolásához viszont már nem elegendő általánosságban elemezni a különböző jogintézményeket, hanem az szükséges, hogy a társadalomban és gazdaságban a trust egyes felhasználási területeit és azokhoz kapcsolódó részletszabályait vizsgáljuk. Ez lehet pl. a jótékonyági trust (*charitable trust*) és a civiljogi

---

¹⁰ Paul Matthews: *From Obligation to Property, and Back Again? The Future of the Non-Charitable Purpose Trust*. In: David Hayton (ed.): *Extending the Boundaries of Trusts and Similar Ring-Fenced Funds*. Kluwer Law International, The Hague, 2002. 221.

¹¹ Lionel Smith: *Trust and Patrimony*. *Estates, Trusts and Pension Journal* 28 (2009). 342.

¹² Az e témakörben folytatott nemzetközi kutatások tekintetében lásd különösen: Lionel Smiths: *The Worlds of Trust*. Cambridge University Press, New York, 2013. Lionel Smith: *Re-imagining the trusts: trusts in civil law*. Cambridge University Press, Cambridge, 2012. Alon Kaplan (ed.): *Trusts in Prime Jurisdictions*. Globe Business Publishing Ltd, London 2010³. Lusina Ho – Rebecca Lee: *Trust Law in Asian Civil Law Jurisdictions. A Comparative Analysis*. Cambridge University Press, Cambridge, 2013. Nicolas Malumian: *Trusts in Latin America*. Oxford University Press, Oxford, New York, 2009.

¹³ Erre vonatkozóan lásd különösen: Geraint Thomas – Alastair Hudson: *The Law of Trusts*. Oxford University Press, Oxford, 2010². Paolo Panico: *International Trust Laws*. Oxford University Press, Oxford, 2017².

közcélú alapítvány egybevetése. Szintén érdekes kérdést vet fel az állam vagyonkezelői tevékenysége (*public trust*) és a kontinentális európai állami vagyonkezelési szervek összehasonlítása.

Jogosnak tartom Dr. Kecskés László professzor úr aggályát abból a szempontból, hogy a vagyonvédelmi trustok végső sorsát még nem látjuk. Az offshore területeken adóoptimalizálás érdekében létesített trustok létjogosultságát megszüntették olyan intézkedések, mint a külföldi számlák adóztatására vonatkozó megfelelőségi törvény (*FATCA*),¹⁴ és ahhoz kapcsolódó egyezmények; továbbá a pénzügyi számlákkal kapcsolatos információk automatikus cseréjére vonatkozó megállapodás (*CRS*),¹⁵ illetve a napjainkban egyre több országban bevezetett vagy bevezetés alatt álló végső kedvezményezetti nyilvántartás. A vagyonvédelmi trustok visszaélészerű alkalmazásának esetleges megszüntetése érdekében jelenleg csak részben kialakult bírósági joggyakorlat áll rendelkezésünkre, ráadásul az sem egyértelmű. Megítélésem szerint azonban mégis indokolt ennek a témakörnek a feldolgozása, különös tekintettel annak érdekében, hogy az újonnan kialakított vagy éppen megalkotás alatt álló vagyonvédelmi trustot szabályozó törvények számára adjon támpontot a megfelelő szabályozásra.

2. A dolgozatban vizsgált témakörök

A dolgozat megírása során a fentieknek megfelelően az elsődleges célom az volt, hogy a vagyonvédelem legújabb nemzetközi tendenciáit vizsgáljam és azokból a magyar tételes jog és lehetséges jövőbeni gyakorlat számára vonjak le következtetéseket. Sárközy Tamás professzor úr hiányolja a dolgozathoz az angolszász trust és a német jogterületeken (Ausztria, Németország, Svájc) kialakult *Treuhand* összevetését, csakúgy, mint a trust és az alapítvány vagyonvédelmi funkcióinak összehasonlítását, valamint a nemzetközi trustok joggyakorlatában kialakult vagyonvédelmi funkció és a magyar bizalmi vagyonkezelés szabályozásának részletesebb összehasonlítását.¹⁶ Ez utóbbit hiányolja Miskolczi Bodnár Péter professzor úr is.¹⁷ A kritika érthető, mentségemre mégis engedjék meg, hogy a következő érveket hozzam fel.

Kétségtelen tény, hogy az angolszász trust és a német *Treuhand* jelentős hasonlóságokat mutatnak, és több azonos felhasználási területük is van. Éppen ezért talán nem véletlen, hogy Hein Kötz 1963-ban írt véleményében nem tartotta szükségesnek a trust átvételét a német jogba,¹⁸ és ez az álláspontja 36 évvel később sem változott.¹⁹ A *Treuhand* jelentős nemzetközi hatását bizonyítja, hogy ahhoz hasonló jogi konstrukciók fellelhetők számos más országban is, így ismeri pl. a török (*inancli islem*), a lengyel (*powiernictwo*), a spanyol, a görög stb. jog is. A trust és a *Treuhand* tehát két olyan jogintézmény, amely érdemes az összehasonlításra. Ugyanakkor ezzel a céllal már jelentős művek születtek nálam autentikusabb szerzők által,²⁰ másrészt pedig a vagyonvédelem tekintetében a *Treuhand*

¹⁴ Foreign Account Compliance Act.

¹⁵ Common Reporting Standard.

¹⁶ Sárközy Tamás opponensi véleménye. 5–6.

¹⁷ Miskolczi Bodnár Péter opponensi véleménye. 13.

¹⁸ Hein Kötz: *Trust und Treuhand. Eine rechtsvergleichende Darstellung des anglo-amerikanischen Trust und funktionsverwandter Institute des deutschen Rechts*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1963. 163.

¹⁹ Hein Kötz: *National Report for Germany*. In: D. J. Hayton – S. C. J. J. Kortman – H. L. E. Verhagen (eds.): *Principles of European Trust Law*. Kluwer Law International, W. E. J. Tjeenk Willink, The Hague, Deventer, 1999. 97.

²⁰ E tekintetben lásd különösen: Kötz: *Trust und Treuhand (i. m.)*. Matthias Seiler: *Trust und Treuhand im schweizerischen Recht unter besonderer Berücksichtigung der Rechtsstellung des Trustees*. Schulthess, Zürich, 2004. Peter Apáthy (Hgg.): *Die Treuhandschaft*. Manz, Wien, 1995. Eugen Dietrich Graue: *Trust-Like Devices*

kialakult joggyakorlata megítélésem szerint jelentősen csekélyebb előnyöket biztosít, mint az egyes nemzetközi trust szabályok. Átfogó összehasonlításra ezért nem vállalkoztam ebben a dolgozatban, viszont a vagyónvédelem egyes szabályai kapcsán törekedtem a trust és a Treuhand közötti koncepcionális különbségek felvillantására.

A trust és az alapítvány összevetése szintén indokolt és úgy gondolom, hogy különösen igaz ez a magánalapítvány vonatkozásában. Az alapítvány hasonló funkciót tölt be, mint a trust az angolszász jogban. Ez esetben azonban szintén lényeges eltérések ismerhetők fel. Az alapítvány jogi személy, míg az angolszász trust nem az. A charitable trust esetében egy célhoz kötött vagyónáruházásra kerül sor, amely alapján a vagyónkezelő ugyan tulajdonjogot szerez a vagyonon, azonban azt a saját vagyónától elkülönítve, a vagyónrendelő által meghatározott jótékonyági cél elérése érdekében köteles felhasználni és kezelni.²¹ Jelentős eltérés az alapítványhoz képest, hogy a trust nem feltétlenül célhoz kötött, nincs jogi személyisége, és a vagyónrendelő jogosult a trust megszüntetésére, ha ezt a jogát kikötötte magának. Fontos eltérés továbbá, hogy az alapítvány a nyilvántartásba vételével jön létre, míg a trust esetében a külföldi jogrendszerekben ez általában nem feltétel. Ennek részletesebb, a külföldi szabályozások bevonásával történő elemzésére azonban nem törekedtem, mert megítélésem szerint ez akár egy külön monográfia terjedelmi kereteit igényelték volna, különös tekintettel a jogi személyek és a kötelmi jogviszonyon alapuló jogintézmények alapvető eltéréseire.

A magyar bizalmi vagyónkezelés jogszabályi háttérének és kialakulóban lévő gyakorlatának elemzését szándékosan szorítottam háttérbe és csak a következtetések során kívántam ezekre kitérni. Ennek oka elsődlegesen az volt, hogy a vonatkozó magyar szabályozásnak az egyes külföldi országokban megismerhető trust szabályokkal való összehasonlítására az egyes konkrét témakörök feldolgozása során tértem ki, így tartottam attól, hogy a magyar szabályozásnak egy főfejezetben történő ismertetése sok esetben talán kevésbé indokolt ismétlésekhez vezetett volna. Ezért választottam azt a megközelítést, hogy a következtetéseim levonása során mutattam csak ki a nemzetközi trustok gyakorlatából a magyar szabályozásban is fellelhető vagy alkalmazható elemeket, illetve azok lehetséges beépítését a magyar jogba.

Dr. Sárközy Tamás professzor úr mutat rá arra is, hogy a közcélra, illetve szociális célra történő vagyónrendelésről is lehetett volna részletesebben írni.²² Az alapítványt az angol jog nem ismeri, de annak funkcióját tölti be a jótékonyági (*charitable*) trust. A jótékonyági trustnak nincs kedvezményezettje, hanem közérdekből jön létre és jótékonyági célt szolgál. Ezen kívül Angliában napjainkban egyes közcélú tevékenységekre, pl. nemzeti egészségügyi ellátás, lakhatási problémák megoldása (*National Housing Act*) szintén trustot hoznak létre. Ezek az ún. közérdekű trustok (*public trusts*), amelyek azonban betagozódnak a közigazgatási rendszerbe. Pl. a Nemzeti Egészségügyi Szolgálat (*National Health Service*) trustokon keresztül működteti az egészségügyi intézményeket, azonban államtitkári felügyelet és irányítás alatt áll, számos közjogi előírás vonatkozik a működésére. Tekintettel a public trustok jelentős közjogi vetületeire, ebben az elsősorban magánjogi tárgyú dolgozatban nem kívántam ezekre kitérni.²³ Megjegyzem, hogy a public trustee doktrína és a public trustok problematikájának feldolgozására már jelentős erőfeszítéseket tettem, és bízom benne, hogy a közeljövőben e tárgykörben is lehetőségem lesz majd kutatási eredményeket közzétenni.

Under German Law. In: W. A. Wilson (ed.): *Trusts and Trust-Like Devices.* Chameleon Press Limited, London, 1981. Elsősorban jogtörténeti szempontból számos tanulmány foglalkozik ezzel a kérdéskörrel: Richard Helmholz – Reinhard Zimmermann (eds.): *Itinera Fiduciae. Trust and Treuhand in Historical Perspective.* Duncker & Humblot, Berlin, 1998.

²¹ A charitable trust és az alapítvány jogi konstrukciójának elhatárolására a magyar jogirodalomból lásd Csehi Zoltán: *A magánjogi alapítvány.* Gondolat Kiadó, Budapest, 2006. 203skk.

²² Sárközy Tamás opponensi véleménye. 6.

²³ Alastair Hudson: *Understanding Equity and Trust.* Cavendish, London, Sydney. 2001. 189.

Dr. Kecskés László professzor úr találóan jegyzi meg, hogy a vagyoni védelmi trust és a felelős őrzés szabályai is jelentős hasonlóságot mutatnak.²⁴ A kérdéskör vizsgálata szintén bevonható lett volna a dolgozatba, de hasonlóan az alapítvány és a Treuhand összevetésénél írtakhoz, elsősorban terjedelmi okok miatt sajnos ezt is mellőznöm kellett.

Dr. Miskolczi Bodnár Péter professzor úr hiányolja, hogy a dolgozat II. fejezetében az 1.2.1. pontban az Amerikai Egyesült Államokról van szó, míg a dolgozat összehasonlító jellegű részeiben a tagállami szabályozások is szerepelnek. Megítélése szerint már itt lehetett volna részletesen írni a tagállami szabályozásokról is.²⁵ Jogos az opponens felvetése, a trust szabályozása az Amerikai Egyesült Államok egyes tagállamaiban kifejezetten elemzésre érdemes. Tekintettel azonban a terjedelmi korlátokra, csak a vagyoni védelmi szabályokra és az egyes modell törvényekre tértem ki a dolgozat 1.2.1. pontjában, valamint a dolgozat 1. számú mellékletében felsoroltam a jelenleg hatályos tagállami törvényeket. Szorosan a kutatási téma szem előtt tartása mellett úgy értékeltem, hogy az egyes tagállami törvények részletes ismertetése esetleg a dolgozat fessességét veszélyeztethette volna.

Dr. Miskolczi Bodnár Péter professzor megjegyzi, hogy az olvasó elvesztettnek érzi magát a sok állam időrendi fejlődésében említett jogszabályok dzsungelében. Véleménye szerint kellett volna írni a trustok céljairól és jobban érzékeltetni a fejlődés vezérfonalát.²⁶ Az opponens itt egyértelműen rátapint a szerzőnek jelentős dilemmát okozó szerkesztési, a dolgozat felépítésére irányuló problémájára. A trust és a trusthoz hasonló vagyoni kezelési jogintézményt ismerő és alkalmazó országok csoportosítása többféleképpen is lehetséges. Megközelíthetjük aszerint, hogy common law, civiljogi vagy vegyes jogrendszerű országokról van-e szó. Az egyes államok csoportosíthatók lennének földrajzi szempontból is. A dolgozatban e két megközelítés együttes alkalmazására került sor, és csak ezeken belül érvényesül a kronológiai szempont. Tartottam és tartok attól, hogy ha az időrendi sorrend lett volna az elsődleges vezérfonal, akkor az opponens teljesen jogosan azt is kritikával érthetné, mivel véleményem szerint az áttekinthetőség azáltal sem lenne tökéletes. Megjegyzem, hogy a dolgozat II. fejezetét, az országtanulmányokat tartalmazó részt valójában legszívesebben kihagytam volna, de tartottam attól, hogy ennek hiányában az olvasó nem kapna átfogó képet az egyes országok eltérő szabályainak kialakulásával és főbb jellemzőivel kapcsolatban.

Szintén Dr. Miskolczi Bodnár Péter professzor úr mutat rá arra, hogy a dolgozat V. fejezetének 1-2. pontjai a nemzetközi trustokról szólnak, és itt érdemes lett volna kitérni a vagyoni védelmi jellegű biztosító szabályok tematizálására, egyes törvények főbb jellemzőinek áttekintésére.²⁷ Ebben a kérdéskörben – hasonlóan az országtanulmányokhoz – jelentős problémát láttam abban, hogy a dolgozat IV. és V. fejezetét miként lehet összhangba hozni úgy, hogy átfedésekre ne kerüljön sor, de mégis átlátható legyen. Ezért döntöttem egy olyan szerkesztési elv mellett, hogy a IV. fejezetben elemeztem a vagyoni védelmet szolgáló jogintézmények kialakulását, főbb jellemzőit és az egyes országok eltérő gyakorlatát, míg az V. fejezetben a vagyoni védelmi trustokra az egyes országokban kialakított szabályokat tekintettem át időrendi sorrendben. A IV. és az V. fejezet tulajdonképpen akár felcserélhető is lenne. Másrészt viszont az V. fejezetben sokszor csak felsorolásra kerülő egyes szabályok a IV. fejezetben kerültek jórészt elemzésre.

Dr. Kecskés László akadémikus úr opponensi véleményében jelentős hangsúlyt fektetett és terjedelmi keretet szánt a jogösszehasonlítás módszertanára és fogalomtárára, ami önmagában egy külön tudományos tanulmánynak felel meg. Külön köszönöm neki a számomra is élvezetes és tanulságos gondolatmenetét, valamint megállapításait. Szerinte nem a jogcsaládok fogalmának és kategóriáinak felbomlásáról van szó manapság, hanem inkább

---

²⁴ Kecskés László opponensi véleménye. 16.

²⁵ Miskolczi Bodnár Péter opponensi véleménye 1.

²⁶ Miskolczi Bodnár Péter opponensi véleménye 1.

²⁷ Miskolczi Bodnár Péter opponensi véleménye. 2.

arról, hogy a jogcsoportok fogalmának és kategóriáinak kialakulása, konzisztenssé válása akadt el. Ebben annak van jelentősége, hogy kialakulóban van a multicentrikus jogi világ.²⁸ Különösen igaz az opponens megállapítása a trustok szabályozásának nemzetközi tendenciái alapján és úgy gondolom, hogy valójában közel áll egymáshoz álláspontunk. Némi leegyszerűsítéssel a világ országai két részre oszthatók: vannak, ahol befogadják a trust és ahhoz hasonló vagyongazdálkodási konstrukciókat és vannak ahol nem. Ha tovább kategorizáljuk a trustot elismerő országokat, akkor különbség tehető azok között, ahol vannak kifejezetten vagyongazdálkodási szabályok és vannak olyanok, ahol ilyenre egyáltalán nincs lehetőség. A vagyongazdálkodási trustokat szabályozó államok esetében különösen változatos képet kapunk annak megfelelően, hogy milyen szabályokat ismernek és azokat milyen formában alkalmazzák. Az előzőekben felvázolt, meglehetősen leegyszerűsített csoportosítás tekintetében pedig már nem az a fő kérdés, hogy common law, vegyes vagy civiljogi jogrendszerű államról van-e szó. Az egyes országokban a vagyongazdálkodási trust megalkotására irányuló jogalkotói szándék számos esetben azt eredményezte, hogy a trust szabályai – eltérő mélységben, formában és módon – az adott ország magánjogának részét képezik.

3. A vagyongazdálkodási trust egyes magánjogi vonatkozásai

Dr. Sárközy Tamás professzor úr mutat rá, hogy a vagyongazdálkodási trust koncepciójának kialakulása által a tulajdonjog jelentőségét veszti, a jogi személyiség leértékelődik és a kártérítési felelősség preventív jellege is csökken. Szintén ő prognosztizálja, hogy a vagyongazdálkodás a társasági jog részterületévé válhat.²⁹

Dr. Miskolczi Bodnár Péter professzor hasonló szellemben tapint rá arra az ellentmondásra, hogy a vagyongazdálkodási átruházza a vagyont a vagyongazdálkodóra, de a továbbiakban mégis ő irányítja annak sorsát és élvezi annak előnyeit. Aggályosnak tartja, hogy a vagyongazdálkodási trust a hitelezők érdekeit sérti. A dolgozat VI. fejezet 4. pontjában „tökéletesként” jellemzett vagyongazdálkodási trustot ő nem tartja tökéletesnek, ugyanis egyes országok jogalkotása indokolatlan engedelményeket tett a befektetőknek.³⁰

Álláspontom szerint a vagyongazdálkodási trust hasonlóságot mutat a korlátolt tagi felelősséggel működő gazdasági társaságok konstrukciójával. A kezelt vagyongazdálkodásra csak annak hitelezői, a gazdasági társaság vagyongazdálkodására pedig csak a társaság hitelezői támaszthatnak követelést, leszámítva ez utóbbi esetben a tag esetleges mögöttes felelősségét (lepelátszúrás esete). Ebből a szempontból a trust és a gazdasági társaság konstrukciója nagyon közel áll egymáshoz. Ezért is meghatározó versenytársa a gazdasági társaságnak a trust. A jelentős eltérés azonban az, hogy a trust esetében a vagyongazdálkodási hitelezői csak kivételesen – az egyes országok különböző időbeli korlátozásának megfelelően – támaszthatnak igényt a kezelt vagyongazdálkodásra, míg a gazdasági társaság esetében a tag társasági részesedésére a személyes hitelezői bármikor igényt formálhatnak. A trust esetében tehát a vagyongazdálkodási vagyongazdálkodásnak egy része továbbra is jogilag saját vagyongazdálkodás marad, míg vagyongazdálkodásnak egy másik része formálisan nem. Ebben még megegyezik a trust és a gazdasági társaság koncepciója. Azonban a gazdasági társaság esetében a tagnak csak közvetett lehetősége van arra, hogy a döntéshozó szervén keresztül befolyásolja a társaság vagyongazdálkodásának felhasználását, működtetését. A trust klasszikus angolszász szabályaihoz képest a vagyongazdálkodási trustok esetében itt fedezhetünk fel lényeges eltérést abban, hogy a vagyongazdálkodási hitelezői a kezelt vagyongazdálkodásra – amelynek már jogilag nem tulajdonosa – fenntart magának valamilyen formában irányítási jogokat (pl. magán vagyongazdálkodási cég igazgatójaként, letter of wishes útján, vétőjog gyakorlásával stb.), amelyek

²⁸ Kecskés László opponensi véleménye. 6.

²⁹ Sárközy Tamás opponensi véleménye. 4.

³⁰ Miskolczi Bodnár Péter opponensi véleménye. 10–12.

alapján mégis tulajdonosi jogosítványokat gyakorolhat. Nincs tehát másról szó, mint hogy a két elkülönült vagyontömeg ettől kezdve önálló életet él, önálló felelősségi, helytállási jogi helyzetekkel. Összességében felborul az egy személy egy vagyon elve, és a kezelt vagyon feletti irányítási jog által a jogi értelemben vett tulajdonos személye háttérbe szorul. Kétségtelen, hogy ez hitelezői szempontból jelentősen hátrányosabb lehet, mintha vagyonzvédelmi trust helyett gazdasági társaság létesítésére kerülne sor. Teljesen igazuk van az opponenseknek, hogy ez a konstrukció a tulajdonjog klasszikus megközelítését jelentősen átírja, a jogi értelemben vett tulajdonjog helyét sokkal inkább az irányítási jogok veszik át. A vagyonzkezelő, mint jogi értelemben vett tulajdonos valójában csak egy „fogashoz” hasonlítható, mert a vagyonzrendelő dönthet a kezelt felhasználásáról anélkül, hogy az egyes elkülönített vagyonelemek hitelező számára a vagyonzrendelő más vagyonelemei fedezetül szolgálnának. Kétségtelenül igaza van Dr. Miskolczi Bodnár Péter professzor úrnak abban, hogy érdemes lenne különbséget tenni a felróható és nem felróható okokból kialakuló kártérítési felelősség között.³¹ Az egyes államok törvényei azonban általában nem ilyen szempontból közelítik meg ezt a kérdéskört, hanem oly módon, hogy egyes hitelezői követelések (pl. tartási, házastársi vagyonzjogi stb.) igényekre nem adnak védelmet.

Dr. Miskolczi Bodnár Péter professzor úr megítélése szerint a korlátozó eszközöket részletesebben kellett volna elemezni a dolgozatban, azaz a vagyonzrendelő hitelezőinek rendelkezésére álló eszköztárat érdemes lett volna bővebben elemezni.³² Ezt szívesen meg is tettem volna, azonban a dolgozatban bemutatott magánjogi eszközökön (fedezetelvonás, fizetésképtelenségi szabályok, ideiglenes intézkedések, a bíróság megsértése stb.) túlmenően mást nem találtam. Érdekes, hogy paradox módon éppen Angliában, a trust „szülőföldjén” nem találunk a vagyonzvédelmi trustra vonatkozó komoly joggyakorlatot, így az ilyen alkalmazható elleni polgári jogi eszközök sem igazán fellelhetők. Ennek oka szerintem az angol gondolkodásmódban keresendő, amit plasztikusan jellemez a Budapesten jogi egyetememet végzett, majd Londonban íróként, újságíróként tevékenykedő George Mikes megállapítása, miszerint – szabad fordításban – „a kontinentális európaiak úgy gondolják, hogy az élet egy játék; az angolok úgy vélik, hogy a krikett a játék”.³³ Teljes mértékben egyetértek Dr. Miskolczi Bodnár Péter professzor úr megállapításával, miszerint a vagyonzvédelmi trustokkal szembeni védekezés elsősorban eljárásjogi és büntetőjogi jellegűek, és büntetőjogot én magam is csak ultima ratio-ként alkalmaznám.³⁴

4. A vagyonzvédelmi trustok erkölcsi megítélése

Dr. Sárközy Tamás professzor úr megállapítja, hogy a vagyonzvédelmi trust híve vagyok.³⁵ A dolgozatban ugyan ennek hátrányait is feltártam, azonban ezeket ő súlyosabbnak ítéli meg. Különösen igaz ez a jogintézmény fedezetelvonó jellege, a kötelesrészi igény megkerülése esetén. Véleménye szerint ezeken kívül a vagyonzvédelmi trust közjogi szempontból az állami szuverenitást sértheti, az adott államból a vagyonz kimenekítésére és adómegkerülésre szolgálhat.³⁶

A vagyonzvédelmi trust jogi konstrukciójának létezése tény, amit el lehet fogadni és lehet ellenezni is. Mint azt Epiktétosz írta, „[n]em a tények zavarják az embereket, hanem a

³¹ Miskolczi Bodnár Péter opponensi véleménye. 8–9.

³² Miskolczi Bodnár Péter opponensi véleménye. 3.

³³ „Many continentals think life is a game; the English think cricket is a game”. George Mikes: *How to be a Brit*. Penguin Books, London, 1986. 22.

³⁴ Miskolczi Bodnár Péter opponensi véleménye. 2–3.

³⁵ Sárközy Tamás opponensi véleménye. 3.

³⁶ Sárközy Tamás opponensi véleménye. 4.

tényekről alkotott vélemények”.³⁷ Ezzel a megállapítással azonban ilyen általánosságban nyilvánvalóan nem zárható le a probléma erkölcsi vetületeinek áttekintése.

A vagyonsvédelmi trusttal kapcsolatban számos ellenérv említhető. Nyilvánvalóan erkölcsi problémákat vet fel, ha valaki védelem alá helyezheti a vagyont a meglévő hitelezővel szemben. Megjegyzem azonban, hogy az ismert vagyonsvédelmi trust szabályozások ezt nem teszik lehetővé. Ehhez képest inkább azt érdemes vizsgálni, hogy az is erkölcstelen-e, ha valaki védelem alá helyezheti a vagyont a jövőbeni hitelezőivel szemben. Szólhatnak érvek amellet is, hogy olyan hitelező lépjen fel a kezelt vagyonnal szemben, akinek a vagyonsrendelés után keletkezett a követelése, pl. kártérítés miatt.³⁸

Kritikával illethető, hogy a vagyont egy adott állam polgára egy másik államban védelem alá helyezheti, ami a lakóhelye szerinti ország szabályainak kijátszásával jár. Itt szeretném megjegyezni, hogy Dr. Kecskés László professzor megállapítását természetesen elfogadom, miszerint nem „személyi” hanem „személyes” jog a megfelelő terminológia.³⁹

Kétségtelen tény az is, hogy egy vagyonsvédelmi trust létesítése jelentős költségekkel jár, vagyis végső soron a gazdagok érdekeit védi, míg a kevésbé vagyonos embereknek nincs lehetősége ezt igénybe venni.

A vagyonsvédelmi trust bírálható arra alapítva, hogy közrendbe ütközik a vagyons elhatárolása a hitelezők igényei elöl. Érdemes azonban figyelembe venni, hogy nem minden vagyonsvédelmi trust biztosít minden követeléssel szemben védelmet. Számos állam szabályai meghatározott hitelezői igények esetében nem teszik lehetővé a vagyons elkülönítését pl. tartási, gyermektartási és házassági vagyonsjogi igények vonatkozásában.

A vagyonsvédelmi trust legfőbb előnye a kérértlen hitelezőkkel szembeni védelem. Az Amerikai Egyesült Államokban a polgári peres eljárásokat általában felperes-barátként szokták jellemezni, a szerződésen kívüli károkozás károsultjai ugyanis közismerten kifejezetten magas, sokszor eltúlzott vagyoni és büntető kártérítés (*punitive damages*) iránti igényt támasztanak. Ehhez párosul a pereskedés kifejezetten magas költségvonzata is, így érthető, hogy sokszor a kevésbé megalapozott követelések esetén is egyezséggel zárulnak a jogviták, túlnyomó többségében még a peres szakasz előtt. A vagyonos alperesek („*deep pocket defendants*”) emiatt gyakran válnak kártérítési igények céltáblájává, illetve támasztanak velük szemben megalapozatlan követeléseket. A vagyonsvédelmi trust az értelmetlen kártérítési igények esetére jelentős védelmet, megelőzést tesz lehetővé.

A vagyonsvédelmi trust bírálóinak fő érvei közé tartozik, hogy felelősség nélküli, a hitelezők érdekeit háttérbe szorító, sokszor azokat megtévesztő eljárásra ad lehetőséget. A vagyonsvédelmi trust konstrukciójának létjogosultsága mellett szól azonban, hogy az eredendően nem csalárd, eredeti célja ugyanis az, hogy a vagyonsrendelő megvédje a kedvezményezettet saját magával szemben, vagyis ne adjon lehetőséget számára az ésszerűtlen költsékezésre. Ez önmagában nem kritizálható, különösen, ha egyéb célok nem motiválják a vagyonsrendelőt, mint pl. adóelkerülés vagy hitelezők megkárosítása. Kiemelendő előnye az ilyen struktúráknak, hogy vagyonstervezésre adnak lehetőséget komoly titoktartási kötelezettségek mellett.

A vagyonstervezés célja a család jövőbeni jólétének biztosítására, annak érdekében, hogy valaki a saját költsékezéseit szorítsa vissza, vagyis a saját gyengeségével szemben védekezzen, vagy esetleg örököseit védje meg a felelőtlen költsékezéstől. Álláspontom szerint ez erkölcstelen sem kifogásolható.

A vagyonsrendelés alapvetően ellenérték nélküli vagyonsátruházást feltételez, ha vagyonsvédelmi célból történik. Önmagában az ajándékozás nem tekinthető erkölcstelennek, mégis alkalmas lehet hitelezői igények elvonására, csakúgy, mint pl. egy alapítvány

³⁷ *Epiktétos kézükönyvecskéje, vagyis a sztoikus bölcs breviáriuma*. Gladiátor Kiadó, é.n. Fordította: Sárosi gyula.

³⁸ Miskolczi Bodnár Péter opponensi véleménye. 9–10.

³⁹ Kecskés László opponensi véleménye. 13.

létesítése. A kérdés megválaszolása tehát a motivációban rejlik és esetről esetre egyedileg ítélhető meg. Mint azt Márai Sándor megállapítja, „[a] természetben nincsen feltétlen jó és rossz; de föltétlenül rossz az ember számára, amit nem tudunk egyeztetni jellemünkkel”.⁴⁰

5. A vagyoni védelmi trust jogpolitikai háttere

Valamennyi opponensi vélemény részletesen kitér a trust szabályozásnak az országok közötti jogalkotási versennyel való összefüggéseire, továbbá a *forum shopping* egyre jelentősebbé válására.⁴¹ Dr. Kecskés László professzor észrevételezi, hogy a *forum shopping* (a legkedvezőbb jog kiválasztása) intézményének meghatározó nézőpontja inkább jogalkalmazói és nem jogalkotói.⁴² Ezzel teljes mértékben egyetértek, azzal a megjegyzéssel, hogy a nemzetközi trust szabályokat alkotó államok esetében ez egyfajta versenyt generált a befektetők igényeit minél inkább kiszolgáló jogszabályi környezet megteremtésére.

Dr. Kecskés László professzor úr jogosan hivatkozik a Calvo-doktrínára.⁴³ A doktrína szellemisége egyértelműen megjelenik a nemzetközi trustok szabályozásában is, miszerint a külföldi befektetőt nem illetheti meg több jog, mint a hazai személyeket.⁴⁴ Ebből ered, hogy külföldi állam ítéletét nem fogadják el, illetve a külföldiekkel szembeni jogvita esetében csak a hazai bíróságoknak van hatáskörük ítélkezni. A vagyoni védelmi trustot szabályozó egyes országok által kialakított ún. „tűzfal-törvényhozás” (*firewall legislation*) oka is egyfajta protekcionizmus eredménye, amely jól illeszkedik a vagyoni védelmi trust koncepciójához.

Jogpolitikai szempontból egy államban a hazai vagyoni védelmi jogalkotás előnye, hogy a kifejezetten gazdaságélénkítő hatású, tőkebevonást elősegítő jogintézmény. Az Amerikai Egyesült Államokban ezek a megfontolások eredményezték ki komoly versenyt a tagállamok között csakúgy, mint az nemzetközi viszonylatban is tapasztalhatóvá vált. A joghatóságok közötti verseny, mint általában a piaci mechanizmusok, az adott szektor árainak csökkenésével jár, ami a fogyasztók (vagyoni rendelő, kedvezményezettek) érdekeit és jólétét szolgálja. Ezeket a szempontokat nem lehet figyelmen kívül hagyni, hiszen megfelelő hazai szabályozás hiányában a befektetők olyan államba helyezik a vállalkozásaik székhelyét, ahol kedvezőbb védelmet élveznek.

Dr. Kecskés László professzor úr hasonlóságot lát a bizalmi vagyoni kezelés és az ingó jelzálogjog bevezetése között, és felveti a kérdést: vajon hányszor fogják módosítani a Ptk.-t a bizalmi vagyoni kezelés szabályai miatt?⁴⁵ A nemzetközi trendek azt bizonyítják, hogy a vagyoni kezelés szabályai folyamatosan változnak, módosulnak, újabb és újabb szabályok kerülnek kialakításra. Véleményem szerint ez a tendencia előreláthatólag nem fog változni. A magyar jogalkotó azonban szerencsés helyzetben van azáltal, hogy a Ptk. csak a leglényegesebb anyagi jogi szabályokat tartalmazza és azok is rugalmasan, a diszpozitivitás előtérbe helyezésével kerültek kialakításra, vagyis a joggyakorlat számára nyitnak teret az újdonságok átvételére. Másrészt, a hatósági szabályozással kapcsolatos előírások nálunk külön törvényben kerültek szabályozásra,⁴⁶ így az esetlegesen szükségessé váló változtatások a Ptk. érintetlenül hagyásával is megvalósíthatók. Itt kívánom megjegyezni, hogy a magyar

⁴⁰ Márai Sándor: *Füves könyv*. Révai Kiadó, Budapest, 1943. 16.

⁴¹ Sárközy Tamás opponensi véleménye. 2. Miskolczi Bodnár Péter opponensi véleménye. 12. Kecskés László opponensi véleménye. 11.

⁴² Kecskés László opponensi véleménye. 13.

⁴³ Kecskés László opponensi véleménye. 11.

⁴⁴ Kecskés László: *A választottbíráskodás jogi szabályozása Magyarországon*. In: Kecskés László – Tilk Péter (szerk.). *A választottbíráskodás és más alternatív vitarendezési eljárások jogi szabályozásának alapjai*. PTE ÁJK, Pécs, 2018. 92–93.

⁴⁵ Kecskés László opponensi véleménye. 13.

⁴⁶ A bizalmi vagyoni kezelőkről és tevékenységük szabályairól szóló 2014. évi XV. törvény.

szabályozás lehetővé teszi a külföldi minták szerinti vagyonvédelmi trust létesítését, de a Ptk. és a Cstv. jelentős hitelezővédelmi szabályai nem engedik meg annak visszaélészerű alkalmazását, vagyis a magyar bizalmi vagyonkezelési szerződés miatt – Vékás Lajos professzor úr szavaival élve – „az új Ptk. nem lesz az önzés Bibliája”.⁴⁷

6. Köszönetnyilvánítás

Ismételten szeretném köszönetemet kifejezni az opponenseknek, hogy jobbító szándékú észrevételeikkel, kritikájukkal megtiszteltek. Igyekeztem valamennyi felvetésükre válaszolni, aggályaikat szétoszlatni, de legalábbis a hiányosságokra megfelelő mentséget felhozni. Bízom benne, hogy nem estem abba a hibába, amit Beck Salamon akként jellemez, hogy „[s]ok tudós úgy halad el a kérdések mellett, mint ahogy a villamoskalauz bemondja a megállóhelyek nevét – a keresztező utca nevét, amelyet a villamos csak érint, de az utcába nem megy be”.⁴⁸

Köszönöm az opponenseknek, hogy jelentős segítséget nyújtottak számomra a nyilvános vitára való felkészüléshez és a további kutatásaimhoz is. Tamdiu discendum quamdiu vivas.⁴⁹

Budapest, 2018. október 25.

Sándor István

---

⁴⁷ Vékás Lajos: *Az új Ptk. nem lesz az „önzés Bibliája”*. *Ügyvédek Lapja* 2011/1. 4.

⁴⁸ Beck Salamon: *Öreg jogász tövistermése*. Budapest, 1969. 43.

⁴⁹ A teljes forrásrészlet szerint „Addig kell tanulnod, amíg tudatlan vagy; ha hiszünk a közmondásnak, holtodig”. *Seneca: Erkölcsei levelek*. 76, 3. Fordították: Bollók János, Takács László.